

ЈЕРЖИ КОСТРОВИЦКИ

ПРОМЕНЕ ЕВРОПСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ У СВЕТОСТИ КАРТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ТИПОВА ЕВРОПЕ

Концепција и метод типологије пољопривреде настали су као резултат рада (1964—1976) *Комисије за типологију пољопривреде Међународне географске уније* (V. Tiškjevič, 1977; J. Kostrovicki, 1979). И поред тога што је Комисија завршила свој рад 1976, рад је настављен. Да би се подстакла и оживела активност на том пољу, пошло се од тога да је најбоље дати добар пример уз учешће многих европских географа (убрајајући ту и југословенске), те је прикупљен одговарајући статистички материјал, на основу којег је израђена и објављена 1984. Карта *пољопривредних типова Европе* (J. Kostrovicki, 1982; J. Kostrovicki i drugi, 1984).

Прикупљен материјал послужио је такође као основа за радове о типовима пољопривреде Европе (J. Kostrovicki, 1986b, 1985b, 1986a b,) или пак појединих њених земаља (L. Gorbunova i drugi, 1979, R. Ščensni, 1982, 1985, 1986; V. Tiškjevič, 1977, 1979, 1982, 1986).

Независно од Карте типологију пољопривреде разних земаља Европе, које се увек нису могле упоредити, обрадили су G. Eniedi (1964, 1965), J. Bonamur, Ch. Žilet, Y. Germon (1971), J. Bonamur, Ch. Žilet, (1980), J. Bonamur, 1984), K. Krüstijans (1975), V. Stola (1975a, b), R. Ščensni, (1977, 1978, 1981, 1983), V. Tiškjevič (1980), B. Galčinjska (1982, 1984), K. Rikinen и N. Vapaoksa (1983), A. Tahudi (1983).

У раду је монографија *Poljoprivredni tipovi Evrope*, а недавно се појавио и методски водич за типолошка истраживања (S. Širmer, 1987).

Али шта је то тополгија? То је посебна врста класификације, у којој се класе или типови не утврђују унапред, већ се издвајају путем груписања истраживаних јединца око одређених центара или модела који су прихваћени као најтипичнији системи (J. Kostrovicki, 1984a, 1985b).

Превео с пољског Угљеша Радновић

Академик Јержи Костровицки, Институт за географију и просторно планирање ПАН, Варшава.

Ове поставке указују на то да је у поређењу с другим методима класификације типолгија ближа систематици или таксономији него регионализацији, а најближа је биолошкој систематици.

Као и ова последња, типолгија се примењује тамо где су предмети класификације веома бројни, а често се до краја не могу идентификовати. И због тога она не може обухватити одједном цео скуп тих предмета. Као и биолошка систематика, типолгија је такође хијерархијска и агрегативна класификација а и синтетичка класификација јер узима у обзир све битне особине класификоване заједнице, у овом случају пољопривреде. Дакле, типолгија третира пољопривреду као комплекс или систем чији су саставни делови узајамно повезани, зависе једни од других, а из чега произилази да се поједине јединице пољопривреде, независно од места и времена где се јављају, могу упоредити и груписати у типове.

На бази ових поставки прихваћен је тип пољопривреде схваћен као: (1) мање или више утврђена форма гајења биљака (или) животиња; (2) као појам који обухвата све битне одлике пољопривреде; (3) као хијерархијски појам који обухвата типове разних редова, почевши од типова пољопривредних газдинстава издвојених на основу сличности између појединих газдинстава, преко низа посредних типова, све до типова светске пољопривреде издвојених на основу таквих агрегата каква су газдинства појединих територијалних јединица и (4) као динамички појам који претпоставља еволутивне или револуционарне промене које проистичу из промена појединих одлика пољопривреде.

Независно од подручја и степена детаљности истраживања, да би се могла одржати упоредивост резултата, како просторно тако и временски, одређивање типова пољопривреде треба увек да се заснива на истим критеријумима израженим у квантитативној форми и у облику променљивих величина које репрезентују најважније одлике пољопривреде. Међутим, спољни услови, природни и ванприродни, ма колико важни за објашњење зашто је дати тип пољопривреде настао у одређеном месту и времену, не могу бити основа за типолшку класификацију пољопривреде. Њихово изједначавање с одликама пољопривреде меша узроке и последице, одузимајући сваку научну вредност класификацији која из тога произилази.

Као резултат досадашњег рада издвојено је у светским размерама *6 типова пољопривреде првог реда, 22 типа другог реда и преко 100 типова трећег реда*. Сваки овај тип обележен је симболом од 3 слова, од којих прво (велико) означава тип првог реда, прво и друго (мало) заједно — тип другог реда а три слова — типове трећег реда. Наравно, у детаљним истраживањима може се доћи и до типова још нижих редова. Овакав експеримент на бугарском материјалу досад је извела само V. Tiškjević (1980).

После ових методских напомена прелазимо на главну тему одговарајући у скраћеном облику на питање како је изгледала еволуција европске пољопривреде у светлости Карте пољопривредних типова Европе. Наравно, на ово питање могли бисмо одговорити прецизније упоређујући две или више пољопривредних карти за разне временске периоде. Овакве карте, израђене су, међутим, само за неколико европских земаља: Пољску (R. Šćensni, 1978, 1981, 1983, 1988), Аустрију (R. Šćensni 1977), Белгију (V. Stola 197 a, b) и Француску (J. Bonamur 1984).

Ипак, и поред тога што Карта пољопривредних типова Европе презентује стање из периода 1975—1980, динамички карактер саме класификације омогућава да се изведу неки закључци о актуелним променама.

Најопштије речено, Карта указује на већ реликтно јављане два најпрвобитнија типа традиционалне пољопривреде у Европи, то ће рећи екстензивне ситне пољопривреде (Е) и екстејзивне крупне пољопривреде (L) или латифундација. Она указује на још доста значајну мада умањену улогу традиционалне интензивне пољопривреде (Т) и доминацију два типа пољопривреде првог реда — тржишну пољопривреду (N) у западној Европи, а у источној — подруштвљену пољопривреду (S).

Детаљније речено — традиционална *екстензивна ситна пољопривреда* (Е), данас још честа у земљама у развоју, која је повезана са традиционалном крупном пољопривредом или латифундијама (L) или без њих, доминирала је у Европи у средњем веку, у многим земљама западне Европе нестала је већ у XIX веку а негде и раније. Насупрот томе, на многим подручјима јужне и источне Европе она је живела још до Другог светског рата и углавном нестала у јужној Европи као резултат аграрних реформи и општег развоја пољопривреде. Међутим, у источној Европи, напоре са подруштвљеностом пољопривреде, она се на малим подручјима сачувала једино у земљама које нису прошле кроз потпуну колективизацију све до 1950—1960. Као пример може да послужи југоисточна Пољска, где се јавља у облику тропоља на угару до раних шездесетих година V. Вјегало, 1960, 1962, 1964, 1965, 1966) или у виду средоземног двопоља на угару, такође у неким подручјима јужне Европе, између осталог и у јужној Југославији (V. Вјегало, 1969, V. Тишкјевић, 1969, 1977b, 1979), и најзад у још интензивнијем виду на Иберијском полуострву, где је угар и даље распрострањен у двогодишњем или трогодишњем облику са две године угара тзв. *tercio*.

У већини европских подручја овај тип обележен симболом Et, заједно са комасацијом земљишта и општим развојем пољопривреде скоро је сасвим нестао прешавши у традиционалну, средњу или високо радно интензивну пољопривреду (Т). Овај тип карактеристичан по високом улагању живог рада људи и животиња, а по ниским инвестицијама капитала (машина, вештачког ђубрива) досад се одржао на великим подручјима, нарочито у јужној Европи, почевши од Грчке па преко јужне Италије до Шпаније и Португалије, а и у оним социјалистичким земљама у којима се очувала индивидуална пољопривреда, као што је то случај у Пољској и Југославији. У ограниченом обиму то важи и за планинска подручја Румуније.

Као што показује Карта пољопривредних типова Европе, израђена према административним или другим јединицама највишег или средњег реда, традиционална пољопривреда типа Т јавља се у неколико типова другог и трећег реда. У најчешће спада традиционална радно интензивна мешовита пољопривреда с превагом сточарства (Tmk), која се јавља у јужној Пољској, у Румунији а и у неким планинским деловима Италије и северне Шпаније, а као традиционална радно интензивна мешовита пољопривреда (Tmt), у којој се биљна и сточна производња јавља у приближним пропорцијама — постоји углавном у центрима и северној Југославији и најзад као традиционална радно интензивна пољопривреда — с превагом биљне производње (типови Tmg, Tms и Tmf) — у јужној Грчкој, Југославији, јужној Италији, Шпанији и Португалији.

Традиционална крупна пољопривреда или латифундије (L), која се дуже врем јављала у неким деловима Европе као дуалистички систем заснован на узајамним везама између традиционалним крупних поседа и зависних сељака или наполичара који су на њима радили, у својој класичној форми постаје све ређе. Међутим, у прелазним облицима она се и даље јавља на великим подручјима земаља у развоју, нарочито у Латинској Америци. У западној Европи пољопривреда овог типа нестала је доста рано као резултат општег привредног развоја или аграрних реформи претворивши се у тржишну пољопривреду — ситну (Mm) или крупну (Ml). У источној Европи овај тип је престао да постоји као резултат аграрних реформи, а нарочито подруштвљења пољопривреде. Он се једино очувао на Иберијском полуострву, у мањим размерама на Сицилији — у прелазном облику између типова L и M — који представља тип трећег реда Mel.

Као што је већ речено, на подручјима западне Европе сада доминира тржишна привреда (M), која се јавља у разним типовима другог и трећег реда. Најраспрострањенија је тржишна мешовита пољопривреда (Mm), са неколико типова трећег реда, који се углавном разликују по интензивности, продуктивности а и по пропорцијама између биљне и сточне производње. Она заузима велика подручја Европе, почевши од скандинавских земаља, Енглеске и Ирске, преко западне и централне Европе, од западне Француске преко Немачке и Аустрије до западне Пољске и северозападне Југославије. Према југу она постепено прелази у мешовиту пољопривреду с превагом биљне производње и најзад у пољопривреду с доминацијом биљне производње (Ml), углавном воћа и поврћа. На северу, пак, превагу а затим доминацију постиже гајењем домаћих животиња травоједа (Ma). Најзад, на територији Велике Британије, а ређе у другим земљама, повећава се према северу и западу учешће тржишне крупне пољопривреде, више (Ml), блиске пољопривреди распрострањеној у северној Америци, Новом Зеланду или Аустралији.

Подруштвљена пољопривреда (S) настала је, као што је познато, или као резултат национализације великог приватног поседа или колективизације ситних сеоских газдинстава разних типова. У СССР-у се то десило између два рата, у другим социјалистичким земљама после Другог светског рата. Једино је у Југославији и Пољској подруштвљена пољопривреда обухватила само мањи део обрадивог земљишта. А пошто се у обе ове земље јавља и традиционална и тржишна пољопривреда, то су оне једине земље у Европи где се још могу срести три типа пољопривреде првог реда: традиционална (T), тржишна (M) у подруштвљена (S).

Наравно, подруштвљена пољопривреда је такође просторно издиференцирана и у зависности како од природних услова, степена привредног развоја тако и од периода социјализације. Прелазну форму у извесној мери чини пољопривреда типа Se, која репрезентује пољопривреду иницијалног стадијума, непосредно после национализације или колективизације. Размере газдинстава зависе тамо од величине колективизованог села или национализованог великог поседа, а још је присуство велико улагање живог а релативно мало опредељеног рада, ниска је такође робност пољопривреде.

У СССР-у је овај тип, као резултат даљих промена, већ сасвим нестало, у осталим земљама централно-источне Европе данас је такође реткост, изузимајући Румунију и неке делове Југославије. У овај прелазни тип може се такође убројати задружна пољопривреда настала спонтано у

јужној Португалији као резултат тзв. „револуције каранфила“, која сада нестаје. Међутим, она се јавља у ваневропским земљама као нпр. део подруштвљених алжирских поседа (Sirmet J. 1984, 1986) или пак мексичких *ejidos colectivos*.

У европској подруштвљеној пољопривреди преовлађује мешовита пољопривреда (Sm) која постоји у многим типовима трећег реда. Они се разликују по интензивности, продуктивности и продукционим правцима — од најекстензивнијих на северу СССР-а, преко средње интензивних форми па до интензивнијих у Украјини, Бугарској, Мађарској, Чехословачкој, Пољској, а нарочито у Немачкој Демократској Републици.

Посебан тип другог реда (Sg) описан је у јужној Бугарској (B. Galčinjska 1982, 1984), у коме су уравнотежени врло интензивно гајење биљака (углавном дувана) у планинским долинама и веома екстензивна испаша стоке у планинама. Као што се касније показало, овај тип се јавља такође у Албанији и на Кавказу.

Међутим, знатн део подруштвљене земљорадње у Југославији, с обзиром на специфичност својих решења, чини посебне типове трећег реда.

Подруштвљена специјализована пољопривреда јавља се такође у разним формама или као специјализована у гајењу вишегодишњих биљака (Ss), воћака или индустријских биљака, углавном у закавским републикама СССР-а и у земљама југоисточне Европе (Румунији, Бугарској, Југославији), или као екстензивна пољопривреда специјализована за гајење житарица, више карактеристична за азијски део СССР-а, али која се такође јавља у југоисточним крајевима његовог европског дела.

Најзад треба споменути шести тип пољопривреде првог реда, то ће рећи специјализовано робно сточарство (A). Оно је заступљено са два типа другог реда, то ће рећи као покретна робна испаша животиња (Ar), карактеристична углавном за ваневропске земље — Америку, Аустралију. У Европи се овај тип јавља само маргинално на југоисточним границама европског дела СССР, а такође као испаша ирваса на северу скандинавских земаља као и граничних територија СССР-а. Други тип другог реда то је интензивно индустријализовано сточарство које постоји у целој Европи. С обзиром на његову растуреност овај тип није могао бити представљен на Карти пољопривредних типова Европе израђеној углавном на основу података за јединице првог реда.

Типолошка диференција европске пољопривреде, изложена горе у веома скраћеном облику — приказује како географске тако и историјске разлике. Јер, постојање појединих типова на одређеним подручјима произилази како из природних разлика између појединих подручја тако и из историјских разлика у погледу степена развијености. Поједини типови представљају такође различите стадијуме у развоју пољопривреде — од традиционалне до тржишне или подруштвљене. Темпо тих промена је, разуме се, различит у разним земљама и на разним подручјима, те су отуда с једне стране сачувани реликти старих форми, а с друге стране јављају се најразвијеније или најпрогресивне форме.

Ове промене могле би се боље представити ако бисмо у одређеним временским размацима издавали сличне карте помоћу идентичних метода. У неким европским земљама овај рад је обављен (J. Bonamur 1984, (J. Kostrovicki, 1978, (J. Kostrovicki, R. Ščensni 1975, V. Stola 1975a, b, 1977, 1983, (R. Ščensni 1977, 1978, 1981, 1983, 1988).

Иако су те карте обично обухватале једну или више деценија, оне су показивале изразите промене. На неким подручјима ове промене су биле брже, на другим озбиљније, а на неким подручјима традиционалне форме пољопривреде сачувале су се дуже, док су се другде промене брже одвијале.

Као добар пример може да послужи Француска. Као што показује рад J. Bonaparta (1984), у Бретањи је 1970. доминирала тржишна мешовита пољопривреда (Mtpm) у слобо развијеној форми, са још знатним улагањем живе радне снаге и велике радне снаге теглеће стоке. У току 10 година дошло је до огромних промена — она се претворила у високо интензивну, високу продуктивну, специјализовану пољопривреду, углавном за гајење животиња негравоједа — свиња и живине. У другим деловима Француске дошло је такође до већих или мањих промена, а понегде, као на нпр. на подручју Централног масива, није се много променило за то време.

Горе наведени радови V. Stole (1975a, b) и R. Ščensnog (1977, 1978, 1981, 1983, 1988) документовали су такође настале промене (уп. такође одржан реферат R. Ščensnog)¹.

Други пример могу бити компаративна истраживања две или више земаља. Ту треба навести радове В. Столе (1977, 1983) о Белгији и Пољској. Они су показали да су у светлости показатеља прихваћених у типологији пољопривреда Белгији у (1950. и Пољске у 1970. биле доста сличне. Дакле, делило их је 20 година.

Као што из овога произилази, типолшки радови могу послужити и спознајним и практичним циљевима. Истражујући узроке зашто је на неким подручјима пољопривреда развијенија него на другим, могу се извући закључци у погледу праваца жељених промена. Засноване на овим методама дате су у седамдесетим годинама прогнозе аз развој Пољске пољопривреде (J. Kostrovicki 1974, 1976).

На крају бих хтео да дам информацију да се већ неколико година ради на карти пољопривредних типова света (Kostrovicki J. 1983a, б), али то је ствар која излази из оквира овог реферата.

LITERATURA

1. Biegajło W.: *Recherches géographiques sur le système d'assolement iriennal en Pologne*; Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, Ergon II, Suppl.; 370—375; 1960.
2. Biegajło W.: *Sposoby gospodarowania w województwie białostockim*; Prace Geograficzne IG PAN 35; 187 s.; 1962.
3. Biegajło W.: *The ways of transition from the three field system to modern farming as currently observed in Poland's underdeveloped region of Białystok*; Geographia Polonica 2; 153—1958; 1964.
4. Biegajło W.: *Borysówka, Grodzisko and Hruskie villages in the north-eastern corner of Poland*; Geographia Polonica 5; 29—60; 1965.
5. Biegajło W.: *System trójpolowy i drogi przejścia do gospodarki bezugorowej na przykładzie województwa białostockiego*; Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 1; 95—100; 1966.

¹) У Географском институту „Јован Цвијић” САНУ, 1988.

6. Biegajło W.: *Użytkowanie ziemi i gospodarka rolna w środkowej Macedonii, pow. Titov Veles, wieś Elovec*. Dokumentacja Geograficzna 5; 5—32; 1969.
7. Bonnamour J.: *Les types d'agriculture en France 1970 et 1980*; Recueil des cartes; Cahiers de Fontenay, hors collection, 10 p. + 25 cartes; 1984.
8. Bonnamour J., Gillette Ch.: *Les types d'agriculture en France 1970*; Essai methodologique; Paris; 1980.
9. Bonnamour J., Gillette Ch., Guermont Y.: *Typologie des systèmes d'exploitation agricole en France*, Methode d'analyse typologique; Etudes Rurales, 43—44, 78—178; 1971.
10. Christians Ch.: *La typologie de l'agriculture en Belgique*; Agricultural Typology and Land Utilization; 93—110, Verona; 1975.
11. Enyedi G.: *Geographical types of the Hungarian agriculture*; Applied Geography in Hungary; Studies in Geography 2; 58—105; 1964.
12. Enyedi G.: *A vilag mezőgazdaságának földrajzi típusai*; Földrajzi Közlemények, 3; 239—264; 1965.
13. Gałczyńska B.: *Typologia rolnictwa Bułgarii*; Przegląd Geograficzny, 54.4; 551—570; 1982.
14. Gałczyńska B.: *Agricultural typology of Bulgaria*; Geographia Polonica 50; 169—178; 1984.
15. Gorbunova L. I., Komleva M. V., Shishkina L. V.: *Agricultural typology of the USSR*; Geographia Polonica, 40; 83—92; 1979.
16. Kostrowicki J.: *Les transformations de la repartition spatiale des types d'agriculture en Pologne et un essai du pronostic de l'évolution ultérieure*; Geographia Polonica, 29; 307—330; 1974.
17. Kostrowicki J.: *Agricultural typology as a tool in planning the spatial organization of agriculture*; Geoforum, 7; 245—250; 1976.
18. Kostrowicki J.: *Przemiany struktury przestrzennej rolnictwa Polski 1950—1970*; Prace Geograficzne, 127; 512 s.; IG i PZ PAN 1978.
19. Kostrowicki J.: *Twelve years' activity of the IGU Commission on Agricultural Typology*; Geographia Polonica, 40; 235—283; 1979.
20. Kostrowicki J.: *The types of agriculture map of Europe*; Geographia Polonica, 48; 79—91; 1982.
21. Kostrowicki J.: *Classifications in agricultural geography*; Geographica Jugoslavica VI, 47—67; Savez Geografskih društava Jugoslavije; Novi Sad; 1984a.
22. Kostrowicki J.: *Types of agriculture of Europe. A preliminary outline*; Geographia Polonica 50, 131—149; 1984b. (przedruk) V.R. Singh, N.K. Singh, red.: *Perspectives in Agricultural Typology*. Varanasi 5—24; 1986.
23. Kostrowicki J.: *Comparative studies in agricultural development, A review of methodology*; 47 p. + 26 p. Warsaw 1985.
24. Kostrowicki J.: *The transformations from the traditional to the market-oriented or socialized agriculture as seen from the Types of Agriculture Map of Europe*; Spectrum in Modern Geography. Essais in Memory of Professor Mohammad Anas. New Delhi, 3379—394; 1986a.
25. Kostrowicki J.: *Transformations de l'agriculture européenne à la lumière de la carte des types agricoles de l'Europe*; Geographia Polonica, 52, 191—208; 1986b.
26. Kostrowicki J.: *Le développement récent des études comparative de l'agriculture mondiale* (w druku). 1988a.
27. Kostrowicki J.: *Recent developments of comparative research on World agriculture* (w druku), 1988b.
28. Kostrowicki J. i inni: *Mapa typów rolnictwa Europy oraz w jez. ang.: Types of Agriculture Map of Europe 1:2.5 mln*. Wersaw. 9 arkuszy; 1984.
29. Kostrowicki J., Szczęsny R.: *Przemiany struktury przestrzennej rolnictwa w Polsce w latach 1960—1970*; Biuletyn KPZK 87. 9—129; 1975.
30. Rikknen K., Vapaaksa N.: *The application of world agricultural typology to Finland*; Geographia Polonica 40, 93—106; 1983.

31. Stola W.: *Changements dans les types de l'agriculture belge dans les années 1950—1970*; Agricultural Typology and Land Utilization. Verona, 339—356; 1975a.
32. Stola W.: *Zmiany w typach rolnictwa belgijskiego w latach 1950—1970*; Przegląd Geograficzny, 4; 715—733; 1975b.
33. Stola W.: *Próba zastosowania metod typologicznych do badań porównawczych Belgii i Polski*; Przegląd Geograficzny 49, 4; 757—771; 1977.
34. Stola W.: *Essai d'application des methodes typologiques á l'etude comparée sur le developpement des agricultures belge et polonaise*. Geographia Polonica 46, 159—183; 1983.
- Szczęsny R.: *Przemiany typów rolnictwa Austrii w latach 1960—1970*. Przegląd Geograficzny 49, 4; 741—755; 1977.
36. Szczęsny R.: *Changes and trends in the spatial pattern of types of individual agriculture in Poland 1960—1970*; Warszawa; Transformation of Rural Areas, Proceedings of the 1st Polich — Yugoslav; Seminar; Ohrid, 24—29 May 1975.
37. Szczęsny A.: *Transformation of agricultural types in Poland 1970—1976*; Perspectives in Agricultural Geographi. N. Delhi v. 1, 219—228; 1981.
38. Szczęsny R.: *Changes in the spatial structure of Polish agriculture in the 1970 s*; eGographical Transformations of Rural Areas, Proceedings of the 3-rd Yugoslav—Polish (Geographical), Seminar; Ljubljana; 151—160; 1983.
39. Szczęsny R.: *Agricultural typology of the Alpine areas*; Environmental and Human Life in Highlands and High Latitude Zones; Innsbrucker Geographische Studien, 13; 143—150; 1985.
40. Szczęsny R.: *Agricultural typology of the Alpine areas — Austria and Switzerland*; Geographia Polonica 52, 209—220; 1986. (przedruk) Perspectives in Agricultural Typology. Varanasi. 26—38.
41. Szczęsny R.: *Przemiany struktury przestrzennej rolnictwa w Polsce*; Przestrzenne zróżnicowanie typów rolnictwa; 1988.
42. Szyrmer J.: *Esai de typologie de l'agriculture autogerée algerienne*; Geographia Polonica 50, 151—168; 1984.
43. Szyrmer J.: *The typology of large-scale self-managed agriculture in Algeria*; Perspectives in Agricultural Typology, 55—73; 1986.
44. Szyrmer J.: *Instrukcja stosowania metody typologii rolnictwa światowego*; 82 s.; (powielane); 1987.
45. Tschudi Aa. B.: *Types of agriculture in Norway by the typogram method*; Notes on the problems of establishing commercialization; Geographia Polonica 40, 83—95; 1983.
46. Tyszkiewicz W.: *Z badań nad użytkowaniem ziemi w południowo-wschodniej Macedonii*, Wieś Asamati. pow. Resen; Dokumentacja Geograficzna 5, 33—49; 1969.
47. Tyszkiewicz W.: *Dwanaście lat działalności Komisji*, Typologii Rolnictwa MUG; Przegląd Geograficzny 49, 855—863; 1977a.
48. Tyszkiewicz W.: *Типови пољопривреде Македоније (као пример типологије пољопривреде света)*. Гласник, 57, св. 1, 39—63; Српско Географско Друштво; Београд; 1977b.
49. Tyszkiewicz W.: *Типови земјоделства во СР Македонија*; Географски Разгледи, 17, 55—81; Сојуз на Географските Здруженија на СР Македонија; Скопје; 1979.
50. Tyszkiewicz W.: *Typologia rolnictwa uspołecznionego Kotliny Trackiej (Bułgaria)*. Przegląd OeGeograficzny 52, 1, 61—80; 1980.
51. Tyszkiewicz W.: *Zastosowanie metod typologicznych do badań rolnictwa Szwecji*. Przegląd Geograficzny 53, 4, 551—570; 1982.
52. Tyszkiewicz W.: *Typological study of agriculture Perspectives in Agricultural Typology*, 39—54; 1986.

S u m m a r y

IERZY KOSTROWICKI

CHANGES IN EUROPEAN AGRICULTURE IN THE LIGHT OF EUROPEAN MAP OF AGRICULTURAL TYPES

Concept and method of agricultural typology have resulted from the work of Agricultural Typology Commission of the International Geographic Union. The Polish agrarian geographers have greatly contributed to the development and broader application of this method. In the paper, after concise explanation of the basic concept (typology, classification, agriculture, etc.), it has been pointed out that, so far, at the world level, 6 agricultural types of first order have been singled out, along with 22 types of the second order and over 100 types of the third order. Each type is designated with symbols: letters: first (capital) letter designates the type of the first order, first and second (small) letter, together with the capital letter of the type of the second order, and the following three letters — type of the third order. This has enabled greatly detailed spatial and functional differentiation of agriculture. Agricultural type identification criteria have been expressly synthesized, as they incorporate the method, organization and labour productivity, property relations, and also the basic applications (marketability rate) of the agricultural production.

The remaining part of the paper covers a short review and analysis of the basic types of European agriculture, as indicated in the map. For instance, the following types are mentioned: extensive small agriculture (E) traditional labour-intensive mixed agriculture, with cattle breeding prevailing (Tmk), market agriculture (M), socialized agriculture (S), etc.